

АНГЕЛ КАРАЛИЙЧЕВ

СТРУНА

chitanka.info

*И долго на свете томилась она
Желанием чудным полна,
И звуков небес заменить не
могли
Ей скучные песни земли.*

М. Ю.
ЛЕРМОНТОВ

— Снощи слязох на чучура за вода. Като снех от рамо менците, рекох да се наведа, че да се огледам. Секулеее, много съм повехнала! Не можах да позная очите си — хлътнали навътре. А над дясното ми ухо има два бели косъма. Само ръцете ми останаха тънки, каквито бяха някога, през моминските години. Тънки....

С наведени очи към земята Секул стоеше на одъра и се мъчеше да свие цигара. Големите му черни и несръчни пръсти мудно наместяха тютюна върху цигарената книжка. Охлузената табакера трепереше на коляното му. Топли думи извираха от неговото сърце, напирара да излязат навън и да нахълтат право в сърцето на невястата, ала не знаеше как да ги каже.

— Какво да сторя — продума полека той, като изправи широкия си гръб и бръкна в пояса си за огнивото. Сините му очи светнаха под сламените клепки и потърсиха погледа на жената, която предеше с дълга шарена хурка. Вретеното ѝ пееше — сякаш пчела бръмчи над цвят. Жената усети синята мъжка милувка, ала не подигна челото си. Секул погледна през рамото ѝ към люлката в мрачината, долови кроткия сънен дъх на заспалото дете, жадно погълна с ухо тоя дъх и светлина заля устните му. Удари кремъка.

— Какво мога да сторя — повтори той, — аз съм един прост челяк — камънарин. Мене ми дай камъни да вадя от канарата, да ги търкалям надолу и да ги смъквам с биволите.

Рукнаха рояк искри и се пръснаха върху рогозката.

— Зароби ме ти мене. Цял ден тичам насам-нататък, шътам вкъщи, мъкна вода от кладенеца. Щом сложа кобилицата — рамото ми

почва да пращи. Топя се като вощеница. Каква жена бях и какво стана с мене! Не съм за този свят, Секуле, не съм.

— Защо почна пак?

— Защо ли — ще ти кажа. Вчера бях отишла на гробището да посадя стрък ружа на маминия гроб. Както се бях навела, чувам гласове, иде смъртник. Донесоха баба Златарка в един дъсчен сандък. Че като заклатиха ония кадилници над нея! (Ох, този тамян не мога да го търпя! Задушаваш ме.) Че я спуснаха в трапа и взеха да хвърлят буци отгоре ѝ. Затрупах я с пръст, изравниха гроба и пак им се видя малко. Загребах земя с лопати, могила издигнаха върху главата ѝ. Миличката баба Златарка! Като рукнаха едни сълзи от очите ми — стоях наведена над гроба, стоях и хълцах, а те капеха по керемидата. Спуснах се бърже надолу и знаеш ли, Секуле, додето стигна вкъщи, все чувах как гърмолят в ушите ми ония буци, дето ще падат над моя ковчег. Щом взех чедото си и му дадох да суче — изведнъж ми олекна, додох на себе си.... Туй ли е то, краят на човешкия живот! А в Кушкундалево няма гробище, нито кръстове, нито тамян. От росните капки, които лъцят между пропуканите зелени листа на цветните пъпки, се раждат самодивите. И когато денете им се свършат, заспиват някоя нощ и се превръщат пак на росни капки.

Ще легна и аз през някоя късна есенна вечер върху опадалата жълта шума на една стройна ела, ще спя омагьосана от глухия шум на гората, от мълвежа на звездите. И ще сънувам, че съм звезда, която се е отлъчила от кервана и пада в едно тихо бездънно море. И ще издъхна, и няма да ме има на сутринта. Само една капчица роса върху изгорелия елов лист ще остане от Струна самодивата. Ще светне капчицата като мънистено зърно. Едно пиле със зелени криле и червени крачка ще съзре капчицата, ще кацне и ще разтвори човка. Ще изпие моята росна душа и ще почне да чурулика. От мокрото му гърло душата ми ще излезе като песен и ще се разсипе, и ще издъхне между клоните над горските пътеки... Ах, Кушкундалево, Кушкундалево!...

Замълча. Отпусна вретеното и въздъхна. Вретеното се търколи на земята и гласът на пчелата, която се виеше и трепкаше с прозрачни крилца над медения цвят, се скъса като златен конец.

Секул остави цигарата на прозореца и се наведе. Запъшка. Почна да развива вървите на цървулите си. Сне прашната си риза. Остана гол до пояса. Почака до се дигне невястата му и донесе чиста бяла риза —

за преобличане, — но загледаната отвъд прозореца жена не мръдна. Секул се почеса по черното мускулесто рамо, наведе се към одъра, взе пак напращената риза и я облече. Мина бос към люлката. Надникна. Детето спеше като кротушка-рибка, ухапало едното си пръстче. Гледай го туй човече — косицата му е сламена, досущ като бащината му! Честита усмивка мина по устните на камънарина. Посегна да помилва челото на детето, но не посмя да докосне нежната кожица, защото ръката му беше напукана, корава и хванала шия. Ще го одраци и то ще се разсъни. Прибра се към одъра. Седна пак. Загледа се в тънките рамене на невестата си, погълна копринената коса, паднала върху плещите ѝ като руно на бял овен, пръсната надолу по рогозката. „Защо дума, че е повехнала. Тя е толкова хубава!“ Протегна ръка за цигарата си — угаснала е вече.

Тъкмо срещу прозореца в мрачината разтърси крила един петел и с пресипнал глас изкукурига. Гласът му напълни стаята. Секулица трепна като жица, досегната от лък. Морното ѝ сърце оживя: втори петли. Зора се зазорява. Нов ден.

— Хайде да си лягаме. Тази нощ много закъснях. Претурих колата, като слизах от камъницата. Опак ден. Добре, че не утрепах добичетата! Доде натоваря пак — мръкна, а доде се върна насам — нощта превали. Хайде, ела да легнеш на ръката ми. Много ми е хубаво, когато си сложиш главата ей тук.

— Ти спи, Секуле, ти спи. Виждам колко си обхътан. Цял ден камъни си дигал и снемал. Мене не гледай. И да легна — няма да затворя очи.

Секул се разнежи:

— Да видиш, Струне, какъв мост правят доле на Тунджа майсторите. Тунджанският мост — голяма работа. Яко нещо. Как да ти го разправа: две коли със снопи могат да се разминат. А на долнята страна има едно кладенче. Много му е сладка водата. На неговото място щели да направят чешма. Да имах малко пари, щях да се заловя аз да я направя, че да ми издълбаят в камъка името, а от доле — годината и селото. Като порасне моето момче — да ми чете името. Искаш ли утре да те заведа там?

Струна подхвана като насън:

— Защо ми е вашият мост! Чудни сте вие, хората. Само пътища правите, мостове дигате, цял живот се борите със земята, додето най-

сетне ви събори смъртта в гроба. Как ми е мъчно, Секуле, ах, как ми е... Не можеш да ме разбереш ти мене! — избухна Струна неочаквано, дигна ръцете си, размаха ги като криле и преглътна.

— Защо да не те разбирам, разбирам те.

— Ако ме разбираш — ще ме пуснеш да си ида.

Секул изтръпна.

— Къде?

— В Кушкундалево. Дай ми ризата! Каж ми къде си я скрил! Зная, че си я закопал в земята. Моля ти се, заклевам те, на колене ще ти падна, краката ще ти целувам — не ме задържай повече. Не съм за тука. Тежи ми немотията, тежи ми всичко. Миналата неделя излязох и аз като хората на хоро. Гледам, другите жени навървили ония ми ти жълтици, облекли копринени дрехи, нашити със сребро и злато — играят и се смеят. Трепкат им жълтиците. Пък аз, като се погледнах — мязам на циганка. Ах, Боже, как искам да се махна от тука и да полетя пак! Ще замина в планината, ще тичам нагоре под сините сенки на дърветата, по кривите кози пътеки, през малиновите гори. Ще стигна самодивското езеро. Ти го знаеш, Секуле, нали го помниш? Там се къпехме с моите сестри оная вечер, когато ме найде. Ти беше тръгнал да търсиш своя загубен бивол в планината. И наместо бивола намери мене. Най-напред ми грабна ризата от брега и търти да бягаш, защото знаеше, че без ризата аз не съм самодива, а само едно голо момиче. Ти бягаше и аз тичах подире ти. Молах те: „Дай ми ризата!“ Навлязохме доле в ливадите. Росата беше паднала. Аз вървах, гълтах сълзите си и треперех от студ. А пък ти, Секуле, съблече антерията си и ме наметна с нея. Седнахме до дънера на една круша и ти ме прегърна да ме затоплиш. Колко сладка ми се видя тогава човешката прегръдка!...

Секуловата невяста млъкна и се залута по прашните пътеки на своя живот, между хората. Прескочи домашното огнище и тръгна подир сърцето си. То я заведе пак към планинското езеро.

— Като стигна езерото, ще съблека кълчищната си риза и ще се хвърля в хладната вода. Ще се окъпя, ще изляза на слънце, ще протегна ръце нагоре — ще прегърна небесната ведрина. Ще облека моминската си риза и ще стана пак чиста, както бях някога. Ще опаша една змия пепелянка наместо зуница и на раменете ми ще пораснат леки жълти криле. Очите ми ще станат зелени като езерната вода, очи на самодива — сякаш нищо не е било, сякаш нищо... Ах, Секуле, че

като се дигна над върховете, че като запее, да се почуди дърво и камък — чучулига ли пее, или ангел небесен. Ти ще слизаш от камъницата вечерно време, ще вървиш морен в праха подир колата и като доловиш гласа ми — ще ме познаеш и ще речеш: „Моята невяста пее. Струна пее, самодивата...“

Затвори очи. Въздъхна и когато дигна ресници, по бузите ѝ се търкулнаха сълзи. Секул почна да я милва — по главата, по раменете, по бузите, — но тя не усети ръката му. Продължи:

— Додето бях бездетница, все още се надявах: ще ме пусне моят Секул, не е край да не ме пусне — защо му е ялова жена, — ала сега, като добих рожба... Ох, туй дете! Тъй си го обичам, чуя ли гласа му — мед капе в сърцето ми, а понякога ми иде да го клъвна между веждите като усойница.

Тези думи удариха Секула право в сърцето. Той се надигна. Разтвори широко очи и сламените му клепки замръзнаха. Струна посрещна погледа му настръхнала. Светкавица мина помежду им, но гръм не се чу. Той заглъхна вдън душата на камънарина, потъна като камък в дълбок вир.

— Дотам ли си стигнала? — тихо рече мъжът, дигна се, прехапа устни и мръдна навън. Дълго се мая в тъмнината. Струна чакаше разтреперана. И когато се появи със самодивската риза в ръце, тая чудна риза — нито от коприна, нито от злато, нито от сребро, — тя се хвърли към него, грабна я и почна да целува ръцете му като безумна. Заля ги със сълзи, озърна се наоколо, сякаш беше забравила нещо, блъсна вратата и изхвъркна навън. Додето шумът от стъпките ѝ затихне — Секул се загледа в големите криви пръсти на босите си крака и през ума му мина: „Колко грозни крака имам. Кожата им е също като кожата на костенурка. Затуй бяга Струна от мене...“

Излезе на двора и се послуша: нито стъпки, нито лай на кучета. Само топъл вятър напират да разгони тъмнината. Далеч над Балкана пламти овчарски огън. Не е огън — Зорницата изгрява. Топлият вятър бие право в очите му. Дигна ръка и прашният ръкав погълна влагата, която изведнъж го ослепи. Влезе вкъщи, погледна вретеното на земята и промълви:

— Свърши се. Отиде си моята Струна.

Седна накрай одъра, потърка с длан челото си. Вътре в душата му избухна огън, обхвана го от всички страни и го раздруса.

* * *

Тих есенен залез. По клоните на дърветата трептят мрежи от тънка паяжина. Гнездата на птиците са празни. Отколе е пораснала перушина на малките и те са отлетели. Вековните дъбове в старата балканска гора жълтеят. Падаат жълди като куршуми, рони се бакърена шума. Тук-таме блещукат като зърна от броеница едри тъмночервени дренки. По клоните на габърите се вият диви лозници с узряло грозде. Слънцето преде златни жици. Те се спущат през гъстия шумак, падат на земята и плетат губери.

Струна върви по слънчевите губери. Нейната самодивска риза излъчва нетленна светлина. Набола е на гърди едно мораво цвете, което клюма надолу и гали меката ѝ мургава плът. Над ризата ѝ падат две отпуснати жълти криле. Тя е летяла над Тилилейската гора, играла е с птичките над върхарите и буболечките по напуканите кози пътеки. Плувала е в езерото, сушила е косата си на самодивското хорище, три пъти е слизала до Кушкундалево — да бере омайниче, с което да омагьоса някой горен овчар. Целувала е късните цветя и от техните малки чашки е смукала мед като пчела.

Преваля петият ден, откак е побягнала.

Балканът се надига. Синевина плакне хайдушкия му гръб. Самодивата слиза към хорището. Там е кладенчето и росеновата поляна. Към полунощ, когато изгрее Голямата мечка, на кладенчето ще дойде Секул да я търси. И тая нощ ще бърше път в мрачината камънаринът. Струна ще се потули в шумата на дъба и няма да му се обади. А пък как иска да го види! Колко топла беше прегръдката му през оная първа нощ, когато легна с него! Ще ѝ домъчнее, когато изоставеният мъж захване с длан да си бърше сълзите, но сърцето ѝ няма да трепне, тъй както не трепна и неговото през оня ден, когато тичаше подире му и го молеше да ѝ върне ризата.

Излезе на един хълм и се загледа надолу. Тъмните долини, където са потулени пращните села на хората, я помамиха. Седна на един бял камък, напечен от току-що залязлото слънце. Бърже почерняха планинските върхове, дърветата потънаха в мрак. Източиха се надолу като змия тясната козя пътека, скри се. Заблещукаха далечни треперливи светулки. Там са селата... Изведнъж, както стоеше

унесена, тя чу глас на малко отлъчено яре, загубено в гората. Този глас тупна в сърцето ѝ — сякаш то беше гнездо, а гласът — разтреперано птиче Скочи. Слезе тичешком по козята пътека и намери между дърветата едно малко снежнобяло яренце с черни очички, които блещукаха. Наведе се и го взе. Опря го до гърдите си. Усети дъха му също като дъха на нейното дете. Прехапа устни. Пламна цялата от обич, превърна се на майка първеския, обхвана я лудост. Разтвори жълтите си криле и полетя с тревога.

Мина край кошарата на заспалия козар, пусна ярето през оградата и се втурна към светлинките, които мъждукаха доле, към Секуловото село...

Като лек вятър влезе Струна през прозореца. Стаята беше тъмна и топла. Секул лежеше на гръб и гледаше с широко отворени очи към тавана. Той чезнеше, капнал от труд и мъка, и не я угади. Бялата жена се надвеси над люлката, завря пръсти под юрганчето, сграби топлото тяло на заспалото дете, натисна до коравите си напращели гърди главичката му, ухапа бузата му с майчина стръв.

Секул се надигна да види кой шумоли над люлката и кой дави малкото. Струна даде на момчето си да суче и като потърси Секуловите очи в тъмнината, страхливо прошепна:

— Аз се върнах, Секуле, ще ми дадеш ли пак да легна на ръката ти?

Издание:

Ангел Каралийчев, „Ръж“ (сборник), 1925

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.